

Kumouksellinen feminismi

MINNA SEIKKULA & OLIVIA MAURY

Feministiseen ajatteluun sisältyy radikaalia potentiaa, jonka soisi saavan monissa keskusteluissa aiempaa enemmän huomiota. Sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvät normit ovat muuttuneet – pitkälti feminististen liikkeiden ansiosta – tavalla, joka on tarkoittanut lisää vapautta monille. Tässäkään mielessä maailma ei tosin ole valmis, ja konservatiiviset ja autoritääriset klikit yrittävät nakertaa feminististen liikkeiden saavutuksia. Lisäksi on syytä pysytellä varuillaan, jotteivät lähtökohtaisesti radikaalit vaatimukset sukupuolen ja seksuaalisuuden kysymyksistä pelkistyisi liberaaleiksi appropriatioiksi, jotka pahimmillaan toimivat silkkana kapitalismin käyttövoimaksi supistuvana sisällöntuotantona. Esimerkiksi Cinzia Arruzza, Tithi Bhattacharya ja Nancy Fraser (2019) puhuvat yhden prosentin feminismistä, jossa sukupuolten tasa-arvoisuus taataan sillä, että useampi nainen pääsee valta-asemaan kapitalistisessa valtiossa ja taloudessa. Samalla valtaosalle naisista – niille 99 prosentille – tämä ei tarkoita muutosta, vaan heidän asemansa jää ennalleen ja yhtä haavoittuvaksi kuin aiemmin.

Sukupuoleen ja sukupuolittamiseen liittyvät kysymykset punoutuvat osaksi vallan, politiikan ja talouden rakenteita, kuten feministiset ajattelijat ovat toistuvasti näyttäneet (esim. Kollontai 1977 [1909]; Davis 2021 [1981]; Fortunati 1995; Federici 2012). Esimerkiksi palkallisen ja palkattoman työn ja työnjaon uudelleenajattelu edellyttää sukupuolit-

tuneiden suhteiden analyysia ja purkamista. Samoin kestävä elämän järjestäminen lämpenevällä ja lajikadosta kärsivällä planeetalla edellyttää sukupuolittuneisiin valtajärjestyksiin sitoutuneiden toimintalogiikkojen kumoamista. Näin feministisen ajattelun ja praktiikan perinteet eivät typisty kysymyksiin sukupuolitetuista rakenteista tai vallan muodoista, vaan puuttuvat laajemmin sorron ja riiston eri muotoihin. Yksi tapa kiteyttää tämä on slogan ”ei feminismiä ilman antikapitalismia”, sillä ”pääoma voi olla pääomaa ainoastaan kun se kasautuu, ja se voi kasautua ainoastaan liikkumalla ihmisryhmien välisten räikeiden epätasa-arvoisten suhteiden läpi ja tuottamalla niitä”, kuten Jodi Melamed (2015, 77) kirjoittaa.

Tämän teemanumeron tarkoitus on avata sitä, miten feministisellä ajattelulla on arvokasta annettavaa laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun työstä, taloudesta, tutkimuksen tekemisestä sekä sosiaalisista liikkeistä. Feminismin radikaalin potentian tavoittaminen edellyttää sitä, että pysähdymme tarkastelemaan kriittisesti myös miltei itsestäänselvyyksiksi muodostuneita feministisen ajattelun tapoja ja käytäntöjä, kuten intersektionaalisuuteen kytkeytyviä totunnaisuuksia. Teemanumerolla haluamme yhtäältä terävöittää feministisiksi identifioituvia nykykeskusteluja, toisaalta kannustaa pääoman ja työvoiman konflikteja tarkastelevia ajattelijoita ja toimijoita feministisen keskustelun pariin.

Aika muuttaa kaikki

Feminismin radikaalin potentian pohdiskelussa meitä inspiroivat ajattelijat, jotka esittävät feministisen ajattelun ja toiminnan kytköksissä laajojen rakenteellisten muutosten ja koko yhteiskuntajärjestyksen muuttavien kumousten tarpeeseen. Esimerkiksi feminististä potentiaa ja feministisiä lakkoja teoretisoivan argentiinalaisen aktivisti-ajattelijan ja sosiologin Verónica Gagon (2020) mukaan työvoiman ja pääoman konfliktin ensisijainen paikka ja aika ei ole työaikaan työpaikoilla. Sen sijaan Gago kirjoittaa työpaikkojen ohella ruumiissa, kaduilla, sängyissä ja kodeissa tapahtuvasta feministisestä (vallan)kumouksesta. Ranskalaisen poliittisen ajattelijan ja feministidekoloniaaliaktivistin Françoise Vergèsin (2019) ajatuksia mukaillen feministisissä kamppailuissa on aika keskittynyt paitsi misogynian, heteropatriarkaatin ja heteronormatiivisuuden lyömiseen myös romuttamaan järjestelmä, joka teki joistakuista pomoja sekä rakensi vankilat ja pakolaisleirit. Lisäksi palkattoman, uusintavan tai elämää ylläpitävän työn (erotuksena voittoa tuottavasta työstä) analyysi on osoittanut feministisen teoretisoinnin merkityksen poliittisen talouden ajattelulle (The Marxist Feminist Collective 2020; katso myös Maury ym. 2020). Näitä ajatuksia ja ajattelihoita yhdistää se, että heidän työnsä ammentaa tässä ajassa tapahtuvista kamppailuista, ja he tunnustavat feminismin elävänä ja muutosvoimaisena liikkeenä.

Kirjoittaessamme feminismin radikaalista potentiaasta viittaammekin sellaiseen ajatteluun, joka tunnistaa ja artikuloi kamppailuja koloniaalia, patriarkaalista ja pääoman valtaa vastaan tai siitä huolimatta tässä ja nyt. 2020-luvun teokset kuten Gagon (2020) *Feminist International: How to change everything*, Gilmoren (tulossa 2023) *Change Everything: Racial Capitalism and the Case for Abolition* ja Adlerin ynnä muiden (2022) *We organize to change everything* kohdistavat muutoksen vaatimuksen laajalle: meidän pitää muuttaa kaikki. Kenties utooppiselta kuulostava kehoitus on tulkittavissa avauksena, joka auttaa näkemään, että haaveemme ja halumme voivat ulottua sorron ja riiston tuolle puolen. Elävässä feministi-

sessä ajattelussa on kyse haluista, jotka eivät palaudu tunnistamiimme valtajärjestyksiin ja jotka samaan aikaan lähtevät meistä yksin ja yhdessä. Erotuksena aristoteelisesta ”potentiaalista” abstraktion Gago (2020) kirjoittaa feministisestä potentiaasta, jota ei voi erottaa henkilökohtaisesta tai kollektiivisesta ruumiista. Feministinen potentia on kykyä haluta (*desiring capacity*). Tässä halu tarkoittaa ensisijaisesti kantavaa voimaa, jonka turvin voimme mieltää aina uusia asioita mahdollisiksi. Gago näkee tämän potentian ennalta määrittelemättömänä ilmaisuna sille, että haluamme muuttaa kaiken (Gago 2020, 3). Olemme matkalla ilman karttaa.

Feminismin potentia ja kollektiivinen voima eivät ole irrallaan eletystä kokemuksesta, vaan omat ja yhteiset halumme, toiveemme ja haaveemme ovat paikka, josta käsin kumouksellinen feministinen ajattelu aloitetaan. Tässä yksilöön ja keskinäiseen kilpailuun keskittyvässä ajassa meitä inspiroi käytäntöjen tasolla se, miten feminismin kollektiivinen voima on aiemmin löytynyt henkilökohtaisten kokemusten jakamisen kautta yhdessä rakennetusta teoriasta. Feministiseksi sloganiksi otsikkonsa lainanneen (tai iskulauseen otsikoksi lainanneen) ”The personal is political” -esseen kirjoittaja Carol Hanisch (1970) kirjoittaa tiedostamisryhmiin liittyvästä havainnosta: ”Yksi ensimmäisiä havaintojamme näissä ryhmissä on se, että henkilökohtaiset ongelmat ovat poliittisia ongelmia. Ainoa vaihtoehto kollektiivisen ratkaisun saavuttamiseksi on kollektiivinen toiminta.” Samaan aikaan, kun emme voi sivuuttaa oma-kohtaisia ja iholle tulevia kokemuksia, tehtävä on yhteyksien ja yhteisen tunnustaminen erilaisuuk-sistamme käsin.

Haluamme ottaa opiksemme menneestä feministisestä ajattelusta ja muotoilla yhdessä muiden kanssa feminismiä, joka ei rakennu hierarkioille vaan tavoittelee kollektiivisesti vapautta. Feministiseksi luetussa ajattelussa on ollut merkittäviä puutteita, ja kritiikkiä erilaisten valtajärjestelmien kanssa liittoutuvaa feminismiä kohtaan on esitetty pitkään. Varsinkin feminismin sisäinen keskustelu tuntuu välillä keskittyneen näiden puutteiden listaamiseen. Esimerkiksi Salla Aldrin Salskov (2022) tunnistaa

epäluuloisuuteen ja (itse)kriittikkiin palautuvia episteemisiä tapoja, jotka ovat tyyppillisiä feministiselle akateemiselle ajattelulle. Valkoisuusnormin, elitismin ja eurosentrismin kritiikki on monissa keskusteluissa välttämätöntä, mutta on karhunpalvelus, jos sen annetaan vaientaa esimerkiksi marxilaisen tai dekoloniaalin feminismin pitkät traditiot. Valitettavasti hierarkioiden ylläpito ja kolonialismi esimerkiksi naisten tai HLBT(O)-oikeuksien nimissä jatkuu edelleen (vrt. Puar 2007), mutta feministiset liikkeet on myös voitava erottaa imperialistisesta politiikasta (silloin kun ne ovat erillisiä ilmiöitä). Uskomme, että feminismin syntilistojen toistamisen sijaan on aika kehittää ajatuksia eteenpäin.

Esittäessämme haasteen yhtäältä terävöittää feministisiä keskusteluja ja toisaalta tuoda feministinen ajattelu tiiviimmin osaksi pääoman ja työvoiman konfliktien analyysia haluamme toki todeta, että esimerkiksi feministisen ajattelun laajentamisesta poliittista taloutta koskevaksi episteemis-metodologiseksi näkökulmaksi löytyy myös suomenkielisistä tai Suomeen paikantuvista keskusteluista. Joitain viimeaikaisia esimerkkejä mainitaksemme: muun muassa Tuomo Alhojärven (2021) tutkimus, joka kehitelee edelleen feministisen talousmaantieteilijäparivaljakon JK Gibson-Grahamin kapitalosentrismin kritiikkiä, sekä Pieta Savinotkon (2022) pienimuotoisten ruuantuotannon muotojen tarkastelu moninaisten talouksien näkökulmasta ovat esimerkkejä siitä, miten talouden ymmärtäminen feministisen teoretisoinnin kautta avaa uudenlaisia mahdollisuuksia kumoukselliselle ajattelulle. Vastaavalla tavalla toimivat nykykeskustelut hoivasta, mistä voi lukea lisää muun muassa tämän lehden sivuilta (ks. Lamberg ym.; Yli-Malmi; Radikaalia hoivaa -kollektiivi; Pulkkinen tässä numerossa). Hoivaa ja uusintavaa työtä käsittelevät tutkimukset näyttävät esimerkiksi palkkatyöhön keskittyvien analyysien ontoutuden järjestelmässä, jonka ylläpitäminen perustuu pitkälti palkattomaan työhön. Samaan aikaan hoivan ja uusintavan työn keskeisyyden tunnistaminen muotoilee uudelleen yhteiskunnallisten liikkeiden toimintatapoja.

Jähmettyneistä identiteeteistä kohti kollektiivista voimaa

Feminismin potentia perustuu kykyyn kuvitella yhdessä ja jakaa unelmia sekä vapauttaa haluja, ilman että erilaisia kokemuksia yhdenmukaistetaan tai että ennalta määriteltyjä kategorioita otetaan annettuina. Erilaisten kokemusten tunnistaminen on helppo kytkä keskusteluihin intersektionaalisuudesta, josta on tullut tietynlainen standardi monenlaisissa feministisissä nykykeskusteluissa. Yhtäältä erilaisten, toisiinsa kietoutuvien valtajärjestysten tunnistaminen yhteiskunnallisissa analyysissa on ensiarvoisen tärkeää, ja sinänsä edellytys mille tahansa feministiselle keskustelulle. Ymmärrys limittyneistä valtajärjestyksistä onkin se intersektionaalisuutta teoretisoivien feminististen keskustelujen anti, jonka soisimme huomattavan yhteiskunnallisissa ja yhteiskuntatieteellisissä keskusteluissa laajasti. Toisaalta intersektionaalisuudesta inspiroitunut ja intersektionaaliseen feminismiin identifioituva keskustelu tuntuu ajoittain jäävän jumiin kategorisointeihin muistuttaen enemmän väestölaskennan tai profiloinnin kaltaista kuriapparaattia (ks. Puar 2007; Nash 2019, 52). Seuraavaksi haluammekin nostaa esiin intersektionaalisuutta lähestymistapana tarkentavia näkökulmia, jotka nähdäksemme ruokkivat kuvittelukykyä eivätkä supista ajattelua ennalta annettujen raja-aitojen sisään. Ennen tätä huomautamme vielä lähtökohdistamme käydä tätä keskustelua – kirjoitamme intersektionaalisuudesta, koska pidämme sitä tärkeänä näkökulmana ja kontribuutiona feministiseen ajatteluun.

Vaikka lähestymme tässä intersektionaalisuutta kriittisesti emme tarkoita, että keskustelu erilaisista eroista olisi hyödytöntä. Päinvastoin esimerkiksi suomenkielisessä poliittisessa keskustelussa erittäin tarpeellisia ovat olleet ne avaukset, jotka muistuttavat erilaisten positioiden moninaisuudesta samalla artikuloiden rasistista, rämpöihin tai sukupuolivähemmistöihin kohdistuvaa sortoa. Ylipäänsä tiettyjen positioiden olemassaolon esiintuominen voi olla sinänsä tärkeää, sillä vaikeneminen ja vaientaminen ovat osa sortavien rakenteiden toimintaa, ja poliittisessa, yhteiskun-

nallisessa ja yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa on ollut liian helppoa unohtaa monien ihmisten eletty todellisuus. Samaan aikaan esimerkiksi rodullistavan, toimintakykyyn perustuvan tai sukupuoliyähemmistöihin kohdistuvan syrjinnän ja riiston esittäminen juuri tällaisena listana, jolla eri sorron muodot vertautuvat toisiinsa, saattaa olla yksi niistä intersektionaalisuuskeskustelujen konventioista, joihin on suhtauduttava varauksella. Mekaaninen luettelomaisuus on omiaan korostamaan normeja ja niistä poikkeamista yksilöteisiin kategorioihin perustuen.

Intersektionaalisuutta tarkasteleva Anna Carastathis (2019) ammentaa argentiinalaisen feministifilosofi María Lugonesin ajattelusta. Carastathisin mukaan Lugones osoittaa, kuinka keskustelussa intersektionaalisuudesta monimuotoisuus typistyy pirstaleisuudeksi. Pirstaleisuus puolestaan tuottaa yksioikoisia ja näennäisen yhtenäisiä kategorioita (kuten rotu, sukupuoli, luokka, seksuaalisuus) ja poliittisesti fragmentoituneita identiteettejä. Lugonesin ajattelussa keskeistä onkin kyseenalaistaa ”puhtauden logiikka”, joka häivyttää transgressiiviset, rajoille sijoittuvat ja suoraviivaisiin kategorioihin sopeutumattomat, ”epäpuhtaat” subjektit. (Carastathis 2019.)

Homogenisoiva puhtauden logiikka kytkeytyy Lugonesin mukaan ylivaltaan ja hallintaan. Kuten hän kirjoittaa: ”hallinta on aina kääntämistä, ero muuttuu toiseudeksi ja toiseus samuudeksi” (2003, 201). Vertailu ja vaihdettavuus ovat tässä logiikassa Lugonesin mukaan mahdollisia vain olettamalla ehdottomat ja läpituunkemattomat rajat vertailun kohteena olevien kategorioiden välille, ja lisäksi niiden ymmärtäminen edellyttää käännöstä dominoivalle kielelle eli sitä, että erot sovitetaan hallintavallan logiikkaan sopiviksi (ks. myös Alhojärvi & Tuomikoski 2022). Erojen muuttaminen hierarkioiksi ja pääoman tuotoiksi on tunnetusti kapitalismin temppuja, ja tätä ei totisesti pidä unohtaa. Haluamme kuitenkin kiinnittää huomiota erityisesti Lugonesin havaintoon siitä, että toiseudeksi luokitellut erot vertautuvat aina samuuteen, ja nimenomaan tämä vallan ja hallinnan seurauksena tapahtuva vertailu kasvat-
taa läpituunkemattomat muurit eri kategorioihin luokiteltujen välille. Lugones siis kuvaa ja kriti-

soi tapaa hallita, kesyttää ja ottaa haltuun eroja. Olemme vakuuttuneita siitä, että muureja ja lokeroita edellyttävän kategorija-ajattelun sijaan löydämme tapoja tunnistaa lähtökohtaisesti monenlaisten, erilaisten positoiden olemassaolo, siten ettemme myöskään oleta, että vaikkapa feministit tai työväki ovat yhtenäinen joukko, saati aseta homogeenisyyttä minkään poliittisen kamppailun tavoitteeksi (ks. Gago 2020, 6). Lugonesin ajattelussa tämä tarkoittaa niin subjektien kuin erilaisten yhteisöjenkin lähtökohtaisen monuuden tunnistamista.

Identiteettejä artikuloivaan keskusteluun mielenkiintoisia näkökulmia syntyy myös, jos sitä tarkastelee 1990-luvun queer-teoreettisen keskustelun valossa. Vilkkaat debatit koskivat muun muassa identiteettipolitiikan rajoitteita (esim. Jagose 1996) – esimerkiksi sitä, miten tietyn identiteetikategorian tunnustaminen hegonisissa keskusteluissa tarkoittaa sitä, että ero hyväksyttävän ja marginaalisen välillä siirtyy uuteen kohtaan, eikä suinkaan sitä että marginalisoiminen sinänsä päättyisi. Huomionarvoista on toki myös, että kriittisistä keskusteluista huolimatta ja osin niiden seurauksena identiteeteistä on muodostunut keskeinen osa queer-keskusteluja (ks. Rossi 2017). Varauksellisuus identiteettipolitiikkaa kohtaan on kuitenkin näkökulma, jonka haluaisimme sisällyttää nykykeskusteluihin. Hedelmällisen perspektiivin tähän tarjoaa myös yhdysvaltalainen feministinen politiikan teoreetikko Wendy Brown (1995), joka kritisoi liberaalia identiteettipoliittista keskustelua siitä, että se essentialisoi politisoidut identiteetit yksityiseksi eduksi riisuen niiden kumouksellisen potentiaalin. Brown huomaa myös, että tietynlainen identiteettipolitiikka on edellyttänyt kapitalismin kritiikin ja porvarillisen yhteiskunnan kritiikin poissaoloa ottaessaan mitta-puukseen porvarilliset maskulinistiset normit.

Feministiset ajattelijat ovat siis kritisoineet jähmeitä ja paikalleen seisattuneita kategorioita sekä kyseenalaistaneet pääoman logiikalle myötäsukaista identiteettiajattelua. Tämä on johtanut ehdotuksiin niin intersektionaalisuuden kuin identiteettipolitiikan uudelleenmuotoilusta. Esimerkiksi Yhdysvalloissa toimivan queer-

teoreetikko Jasbir Puarin (2012) mukaan lähtökohtainen ongelma intersektionaalisessa identiteettipolitiikassa ilmenee jo siinä, että olemassaolon muotoja jäähmetetään paikannettaviksi ja nimettäväksi identiteeteiksi. Carastathis (2019, 87) puolestaan muistuttaa, että käyttäessään intersektionaalisuuden käsitettä Kimberlé Crenshaw tarkoitti sen ”tilapäiseksi käsitteeksi” (vrt. Crenshaw 1991), eli kriittiseksi lähestymistavaksi lainsäädäntöön. Sen avulla hän tunnetusti osoitti, että monien yhtäaikaisten ja toisiaan ylläpitävien sorron rakenteiden tunnistaminen ei ollut yhdysvaltalaisen lainsäädännön puitteissa mahdollista.¹ Carastathis korostaa, että näin ollen intersektionaalisuus ei tarkoittanut ontologista kategoriaa, jonka kautta määritellä vaikkapa ketkä ovat ”intersektionaalisia feministejä”. Identiteettipolitiikan kritiikkiin näkökulmasta Brown (1995, 59–62) ehdottaa, että sen sijaan olisi turvautuisimme tiettyihin positiioihin ehdottomasti kiinnittyvään ja defensiiviseksi identiteettisulkeumaksi muodostuvaan ”minä olen” -artikulaatioon, tapa muotoilla poliittisia tavoitteita voisi olla ”minä haluan tätä meille”. Brown erottaa ”minä haluan” -muotoilun liberaalista yksityisen edun puolustamisesta sillä perusteella, että siihen sisältyy ilmaus poliittisen kollektiivin tai yhteisen hyvän puolesta.

Inspiroiva avaus on myös intersektionaalisuutta käsittelevän amerikkalaisen feministitutkija Jennifer Nashin näkökulma. Nash kirjoittaa ensisijaisesti mustan feminismin teoriasta. Hän korostaa, että on tärkeää olla rajoittamatta ja kahlitsematta tätä perinnettä, ja sen sijaan tehdä siitä haltuunoton ja (kategorioihin) vangitsemisen vastainen hanke – mustan feminismin lähtökohtia kunnioittaen (Nash 2019, 26). Nash kieltäytyy identiteettipoliittisista kategorioista ja muotoilee mustaa feminismiä, joka ei yksioikoisesti keskity mustiin naisiin. Sen sijaan hän muotoilee lähestymistapaa, joka keskittyy nimenomaisesti rodullistavan seksismin ja homofobian kriittiseen analyysiin, ja toivottaa tervetulleeksi ”kenet tahansa, joka haluaa sitoutua mustien naisten ihmisyyteen, intellektuaaliseen työhön ja poliittisen visionäärisyyteen, ja joka sitoutuu mustien sukupuolten ja seksuaalisuuksien moniulotteiseen ja nyansoituneeseen teoretisointiin” (Nash 2019, 5).

Tässä esittelemämme näkökulmat ovat pinta-araapaisuja, mutta mainitsemme ne toivoen, että ne sysäävät monenlaisia keskustelijoita ja keskusteluja kohti analyysia ja praktiikkaa, jotka huomioivat ajallisesti muuttuvia ja heilahtelevia eron ja eriarvoisuuden tuottamisen mekanismeja, sekä sen yhteiskunnallisen ja taloudellisen kontekstin, jossa niitä syntyy. Pirstaleisten, jähmettyneiden ja pääoman haltuunotettaviksi taipuvien identiteettien analyysi voi opettaa meille jotakin oleellista kollektiiviseksi voimaksi järjestäytymisen ehdoista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että voisimme ohittaa erot, jotka syntyvät jokapäiväisissä kokemuksissa. Ero hallintavallan kategorioiden ja elettyjen kokemusten välillä on kuitenkin syytä tunnistaa, eikä näitä tule sekoittaa toisiinsa. Uskomme, että tämä on yksi feministisen kollektiivisen voiman rakentamisen keskeisistä ehdoista. Kun jätämme yksioikoisiin identiteetteihin tyypistyvän puhtauden logiikan taaksemme, hylkäämme myös ajatuksen selkeästi rajatuista ja siten kuvitteellisista ryhmistä eli sellaisista järjestäytymisen muodoista, jotka ovat erityisen alttiita markkina-talouden logiikalle.

Kohti arvaamatonta

Millainen on feminismin subjekti? Meitä inspiroi myös se, miten henkilökohtaisen poliittisuudesta 1970-luvulla kirjoittanut Hanisch korostaa, että feministisen liikkeen tulisi olla avoin myös – hänen ilmaisuaan käyttäen – ”epäpoliittisille naisille”. Hänen mukaansa ”niin kauan kuin sanomme, että sinun pitää ajatella kuten me ja elää kuten me jotta voit osallistua taika-piiriin, tulemme epäonnistumaan”. Ymmärrys sukupuolesta on moninaistunut sitten 70-luvun, ja feminismin subjekti ei rajoitu naisiksi identifioituviin tai naisiksi tunnistettuihin, mutta Hanischin huomio taika-piiristä tai valitusta joukosta on yhä ajan-kohtainen. Yhtenäinen ajattelu tai yhdenmukaiset elämäntavat eivät voi olla muutosvoimaisen feministisen liikkeen lähtökohta. Esitämmekin, että feminismin subjektissa on vähemmän kyse identiteetistä ja enemmän toiminnasta, tavoista tehdä feminismiä.

Jaettu positio suhteessa tiettyyn valtajärjestykseen, saati oletus sellaisesta (!), ei automaattisesti takaa jaettua tulkintaa tai poliittista ymmärrystä, ja siten ajatus ennalta määrityistä ideologisista subjekteista kuten ”oikeanlaisilla vallankumouksellisilla ajatuksilla” varustetusta proletariaatista tai ”antirasistiseen tietoisuuteen valmiiksi sitoutuneista” mustista on mahdottomuus, kuten Antonio Gramscin ajattelusta ammentava rodun ja luokan teoreetikko Stuart Hall (2021, 319) muistuttaa. Poliittisella projektilla ei siis ole ennalta annettua subjektia vaan sen subjekti syntyy toiminnassa.

Feministinen potentia (Gago 2020) vapauttaa ajatuksesta, että tämän subjektin pitäisi olla homogeeninen, ja avaa mahdollisuuden erojen kautta muotoutuville subjektiivisuuksille. Feministinen potentia kannustaa feminismin rajaamisen sijaan keskittymään hoivaan: entä jos pitäisimme toisistamme huolta tavalla, joka antaa mahdollisuuden uskoa omiin mahdollisuuksiimme – voi olla, että näin huomaamme joukossamme niitä, joiden olemassaolosta emme vielä tienneet. Samalla feminismin tehtävä on rakentaa siltoja – ei muureja – eri liikkeiden ja kamppailujen välille (Gago 2020, 238) ja ohjata näin etsimään yhteyksiä erojen sijaan.

Feminististen ajattelijoiden ja toimijoiden artikuloima ”halu muuttaa kaikki” merkitsee kaipuuta radikaalisti toisenlaiseen maailmaan, joka tulee mahdolliseksi löytäessämme toisenlaisia tapoja rakastaa sitä. Halu muuttaa kaikki on myös halua sellaiseen sosiaaliseen elämään, joka luo mahdollisuuksia toisenlaisen, unohdetun ja tuntemattoman ilmaantumisellemme, kirjoittaa mustaa anarkismia, transnäkökulmia ja kumouksellisuutta työssään kehitellyt Marquis Bey (2020, 26). Oman olemisemme mahdollisuuksien ja vaihtoehtojen näkeminen ei riipu yksinomaan siitä, millä nimillä kutsumme ruumiitamme, kuten Bey (2022, 3) muistuttaa. Valmiin kokonaisuuden muodostaminen ei siis ole mahdollista, koska kokonaisuuteen ei ole mahdollista sisällyttää sitä, mikä on vasta tulossa, ei ole mahdollista tuntea tuntematonta. Tai jos erehdymmekin kuvittelemaan näkevämme valmiin ja ehjän kokonaisuuden, vaikkapa kaiken tyhjentyvän

feministisen agendan, kuva pettää, koska jotakin on epäilemättä jäänyt ulkopuolelle.

Monien poliittisten projektien kohtalo on kuitenkin ollut tulla kaapatuiksi ja omituiksi (ehkäpä tämä olisi myös tapa ymmärtää naisten tai sateenkaari-ihmisten oikeuksien nimissä tehtyä imperialistista politiikkaa – esimerkiksi Afganistaniin eivät hyökänneet feministit vaan Yhdysvallat). Beyn (2020, 74) ajatuksia seuraten on helppo hahmottaa, miten kapitalistinen järjestelmä sisällyttää itseensä transihmiset, PoC-väestön, homot ja lesbot tehden näistä identiteeteistä arvonluomisen ja riiston maaperää. Mitä mahdollisuuksia meillä on vastustaa pääomaa, joka riistää työvoimaamme ja kiskoo ja louhii jokapäiväisestä elämästämme tietoa, dataa ja tunnetiloja? Beylle vastaus löytyy hallitsemattomaksi tulemisesta. Selvärajaisiin kategorioihin kutistettujen identiteettien sijaan on pyrittävä hallitsemattomasti purkautuviin olemiseen ja elämisen tapoihin sekä organisoitumiseen (Dark Star Collective 2012, 14).

Bey argumentoi radikaalin avoimuuden puolesta ja kieltäytyy takertumisesta, jumiutumuksesta ja raja-aidoista. Näin Bey päätyy olemaan yhtä mieltä radikaalien kulttuuriteoreetikkojen ja aktivisti-intellektuellien Fred Motenin ja Stefanon Harneyn kanssa. Motenin ja Harneyn (2013, 38) mukaan radikaalin politiikan täytyy olla ehdotonta – ”ovi heiluu avoimena paolle, vaikka se voikin päästää sisään poliiseja ja tuhoa”. Lausunto on myös kyseenalainen ja mahdollisesti vaarallinen, mutta se puhuttelee meitä.² Emme voi hallita kamppailuja, vain osallistua niihin ja muokata niitä, myös silloin kun kohtaamme arvaamattomia tilanteita. Emme siis koskaan voi olla täysin valmistautuneita siihen, mitä kriittinen praktiikkamme tuo mukanaan.

Kumouksellista feminismiä eri kulumista

Tämän teemanumeron tekstit tarjoavat useisiin suuntiin avautuvia näkökulmia feministiseen ajatteluun ja toimintaan. Teksteissä nousee eri tavoin esiin jännite ihmistieteellisten konventioiden ja feminismin välillä. Tutkimusartikke-

lissaan Otso Harju kirjoittaa tutkijan itsereflektiosta ja autoetnografiasta vähemmistötutkimuksen konventioina. Erityisesti transtutkimukseen paikantuva artikkeli avaa sitä, minkälaisia sitoumuksia henkilökohtaisen poliittisuuteen liittyy eri tavoin paikantuneille tutkijoille, ja miten vaatimus haavoittuvuuden paljastamisesta voi näyttäytyä kohtuuttomana. Myös Miina Kaartinen ja muut avaavat Mustarinda-residenssissä toimimisen kokemuksista lähtevässä tekstissään tilaa tieteen tekemisen kriittiselle pohdinnalle. Dialogimuotoon kirjoitetussa ja ”ryhmäautoetnografiseen” menetelmään perustavassa tekstissä kirjoittajat suhtautuvat varauksellisesti tutkimuksen tekemiseen silloin, kun tutkimus etäännyty tutkimuskohteiksi pelkistyvistä käytännöistä ja näyttäytyy siten pikemminkin ekstraktivismiin muotona: ”kuin joku kertoisi tarinan sinusta ilman sinua” (s. 55). Kirjoittajat kritisoiivat myös teoreettisen työn ja käytännön työn sukupuolitettua jakoa ja tuovat esiin sen, miten materiaalista asuintilaa ja yhteisöä hoivaavilla ja ylläpitävillä ihmisillä on paljon annettavaa teorialle.

Hoivaan ja (hoiva)työhön liittyvät kysymykset ovatkin toinen keskeinen teema erikoisnumeron artikkeleissa. Emma Lamberg, Heini Kinnunen ja Hanna Ylöstalo pohtivat tutkimusartikkelissaan sosiaalisen uusintamisen roolia talouskeskustelussa sekä tapaa, jolla talouspolitiikka kohtelee palkatonta työtä ilmaisena lahjana. Katariina Yli-Malmin puheenvuoro työstäkieltäytymisestä käsittelee kapitalismissa esiintyvää keinoetkoista erottelua yhtäältä palkkatyöhön ja toisaalta toimiin, jotka kapitalismi luokittelee työn ulkopuoliseksi *epätyöksi*. Yli-Malmi kirjoittaa työstäkieltäytymisestä tietynlaisena vallankumouksellisena nautinnon asentona, joka haastaa kapitalismin keho-, tuottavuus- ja työnormeja. Tällainen rampaontologia on keskeinen myös Radikaalia hoivaa-kollektiiville, jonka piirissä tekemisen tapa tai asento on osoittautunut olennaiseksi asiaksi, kuten kollektiivin esittelystä käy ilmi. Hitaus nähdään vastapainona suorittamisen ja välineellistämisen vaatimuksille, joiden varaan nykykapitalismi rakentuu, samalla kun kollektiivi politisoi hoivan tarvetta ja käytäntöjä. Lisäksi Esittelyjä ja erittelyjä -osiossa Joonas Pulkkinen tekee kat-

sauksen hoivan teemoihin nykytaiteessa. Pulkkinen teksti avaa muun muassa näkökulmia hoivaan kuratoriaalisissa käytännöissä ja suhteessa kuraattorin toimijuuteen. Ei ole sattumaa, että monet teemanumeron tekstit kommentoivat myös tekstien tekemiseen liittyviä työprosesseja. Kumouksellinen feminisismi ei ole nojatuoliajattelua, vaan se vaatii sinnikästä työtä, erilaisuuksien kohtaamista ja neuvottelua.

Kumouksellinen feminisismi saattaa tarkoittaa myös liikkumista kentillä, joilla feministinen ajattelu ja käytännöt eivät ole olleet keskeisiä. Lamberg, Kinnunen ja Ylöstalo teoretisoivat tapoja, joilla vallitsevasta talousjärkeilystä – ”hirviön vatsasta” (Haraway 1988) – käsin on mahdollista haastaa valtavirtaista talousajattelua ja -käytäntöjä sekä ehdottaa radikaaleja vaihtoehtoja vallitseville ajatuksille. Tutkimusartikkelissa luonnehditaan pragmaattista kumouksellisuutta feministisessä taloustoimijuudessa. Tällaista toimijuutta luodaan yhtäältä laajentamalla talouskeskustelun osallistujajoukkoa ja toisaalta luomalla tilaa vaihtoehtoisille tavoille puhua taloudesta. Hyvästä aikeista huolimatta hegemonisten käytäntöjen haastamisen onnistumisesta ”ei ole takeita” (ks. Wiegman 2012), kuten Salla Aldrin Salskov muistuttaa puheenvuorossaan. Hän kehottaa haastamaan totunnaisia ajattelutapoja ja episteemisiä tendenssejä akateemisen feminismin kentällä muistuttaen, että feminismin radikaali potentia kytkeytyy valtasuhteiden kriittiseen ja ennakkoluulottomaan analyysiin. Teksti edellä mainitun radikaalin politiikan ehdottomuuden vaatimukset todesta: kritiikin on tarvittaessa ulotuttava myös omiin käytäntöihimme. ■

Pääkirjoitusta ovat inspiroineet Tutkijaliiton kesäkouluissa (Feministisiä kumouksia 28.–29.8.2021) käydyt keskustelut, ja se pohjautuu osittain Daria Krivosin, Minna Seikkulan ja Olivia Mauryin kesäkouluissa pitämään esitelmään.

VTT MINNA SEIKKULA on tutkijatohtori Helsingin yliopistossa.

VTT OLIVIA MAURY on tutkijatohtori Helsingin yliopistossa.

VIITTEET

- 1 Intersektionaalisuuden käsitteen alkuperää koskevasta tarinasta on käyty huomiota herättävän paljon keskustelua feministisen teorian kentällä muun muassa sen suhteen, tulisiko Crenshaw'n ohella mainita mustan feminismin aikalaiskeskustelut vai aliarvioiko tällainen vaatimus Crenshaw'n työtä. Me viittaamme Carastathisin Crenshaw-luentaan ensisijaisesti metodologisena tulkintana, joka havainnollistaa intersektionaalisuuden käyttövoimaa ja rajoja.
- 2 On myös tilanteita, joissa emme voi jättää ovea auki kaikille. Autoritaariset ja ehdottomat yritykset rajata muiden vapautta on voitava jättää ulkopuolelle, muutoin osallistumme oman tuhomme rakentamiseen (ks. Lehtinen, tulossa).

KIRJALLISUUS

- Adler, Natalie; Jones, Marian; Kindig, Jessie; Navarro, Elizabeth & Rumberger, Anne (2022) *We organize to change everything. Fighting for Abortion Access and Reproductive Justice*. London & New York, Verso, Verso Reports.
- Aldrin Salskov, Salla (2022) *Struggling with the personal: On epistemic habits in feminist and queer theory*. Åbo, Åbo Akademi University.
- Alhojärvi, Tuomo (2021) "For Postcapitalist Studies: Inheriting Futures of Space and Economy". *Nordia Geographical Publications* 50:2, 1–230.
- Alhojärvi, Tuomo & Tuomikoski, Anna (2022) "Käännös kapitalismin jäljissä". *Tiede & Edistys* 47:4, 243–250.
- Arruzza, Cinzia; Bhattacharya, Tithi; Fraser, Nancy (2019) *Feminism for the 99%: A Manifesto*. London, Verso.
- Bey, Marquis (2022) *Black Trans Feminism*. Durham, NC, Duke University Press.
- Bey, Marquis (2020) *Anarcho-Blackness: Notes Toward a Black Anarchism*. Chico, CA, AK Press.
- Carastathis, Anna (2019). "Beyond the 'Logic of Purity': 'Post-Post-Intersectional' Glimpses in Decolonial Feminism". Teoksessa. Pedro DiPietro, Jennifer McWeeny & Shireen Roshanravan (toim.) *Speaking Face to Face/Hablando Cara a Cara: The Visionary Philosophy of María Lugones*. New York, NY, USA, State University of New York Press.
- Crenshaw, Kimberlé. (1991). "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color". *Stanford Law Review* 43(6): 12, 41–99.
- Davis, Angela (2021[1981]) *Naiset, rotu ja luokka*. Helsinki, Tutkijaliitto.
- Dark Star Collective (2012) *Quiet Rumours: An Anarcha-Feminist Reader*. Chico, CA, AK Press.
- Federici, Silvia (2012) *Revolution at Point Zero: Housework, Reproduction and Feminist Struggle*. Oakland, CA, Common Notions/PM Press
- Fortunati, Leopoldina (1995) *The arcane of reproduction: Housework, prostitution, labor and capital*. New York, NY, Autonomedia.
- Gago, Veronica (2020) *Feminist International. How to Change Everything*. London, Verso.
- Gilmore, Ruth Wilson (2022) *Abolition Geography. Essays Towards Liberation*. London, Verso.
- Gilmore, Ruth Wilson (tulossa) *Change Everything: Racial Capitalism and the Case for Abolition*. Chicago, Haymarket Books.

- Hall Stuart (2021 [1980]) "Race, Articulation and Societies Structured in Dominance". Teoksessa Paul Gilroy ja Ruth Wilson Gilmore (toim.) *Selected Writings on Race and Difference*. Durham & London, Duke University Press Books, 195–245.
- Hanisch Carol (1970/2000) "The personal is political." Teoksessa Barbara A. Crow (toim.) *Radical Feminism: A Documentary Reader*. New York, NY, New York University Press, 113–116.
- Haraway, Donna (1988) "Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective". *Feminist Studies* 14:3, 575–599.
- Harney, Stefano & Moten, Fred (2013) *The Undercommons: Fugitive Planning & Black Study*. Wivenhoe / New York / Port Watson, Autonomedia.
- Jagose, Annamarie (1996). *Queer theory: an introduction*. New York, NY, New York University Press.
- Kollontai, Alexandra (1977/1909). *The Social Basis of the Woman Question*. Verkko-osoitteessa: <https://www.marxists.org/archive/kollonta/1909/social-basis.htm> Viitattu: 13.1.2023.
- Lehtinen, Mattias (tulossa) *Political Ontology and Imagination: Contours of a Democratic Imaginary*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto.
- Maury, O; Krivonos, D; Seikkula, M & Wide, E (2020) "Vuosi, jolloin kaikki muuttui ja kaikki säilyi ennallaan: Elämää ylläpitävä työ ja voitontavoittelu Covid-19 pandemian aikana". *Tiede & Edistys* 45:3, 267–276.
- Melamed, Jodi (2015) *Racial Capitalism*. *Critical Ethnic Studies* 1(1): 76–85.
- Nash, Jennifer C. (2019) *Black Feminism Reimagined: After Intersectionality*. Durham, NC, Duke University Press.
- Puar, Jasbir K. (2012). "I would rather be a cyborg than a goddess: Becoming-intersectional in assemblage theory". *PhiloSOPHIA*, 2(1), 49–66. <https://muse.jhu.edu/article/486621>.
- Puar, Jasbir K. (2007) *Terrorist assemblages: homonationalism in queer times*. Durham, NC, Duke University Press.
- Rossi, Leena-Maija (2017) "Hauras, korjaava ja parantumaton queer: Katse ylpeyden, normatiivisuuden ja (uus)häpeän aikoihin". *SQS: Suomen queer-tutkimuksen seuran lehti*, 11(1), 1–18.
- Savinotko, Pieta (2022) *Omakätisen ruoantuotannon monilajiset taloudet*. Tampere, Tampereen yliopisto.
- The Marxist Feminist Collective (2020) On Social Reproduction and the Covid-19 Pandemic. *Spectre Journal*. Viitattu 16.10.2020. <https://spectrejournal.com/seven-theses-on-social-reproduction-and-the-covid-19-pandemic/>
- Vergès, Farañçoise (2021). *A Decolonial Feminism*. London, Pluto Press.
- Wiegman, Robyn (2016). "No Guarantee: Feminism's Academic Affect and Political Fantasy". *Atlantis* 37(2), 83–9.